

«Ανακαλύπτω τον τόπο μου με ξεναγό τον εναλλακτικό τουρισμό». Μια περιβαλλοντική, εκπαιδευτική προσέγγιση.

Ράπτης Γ., Τσαπακίδου Α., Δελημπανίδου Γ.

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας,
geogood@otenet.gr

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Νηπιαγωγών Φλώρινας,
atsapakid@uowm.gr

Διεύθυνση Α'θμιας Εκπαίδευσης Ν. Πέλλας, Τμήμα Πολιτιστικών Θεμάτων,
geodelimp@sch.gr

Η εργασία αυτή παρουσιάζει τις δυνατότητες και τα οφέλη που προσφέρουν οι προοδευτικές παιδαγωγικές προσεγγίσεις των προαιρετικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Ένα τέτοιο πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης υλοποιήθηκε στο 6ο Δ.Σ. Έδεσσας. Είχε ως σκοπό να πληροφορηθούν οι μαθητές και οι εκπαιδευτικοί για τον πολιτισμό του τόπου τους, χρησιμοποιώντας δραστηριότητες του εναλλακτικού τουρισμού που δεν είναι ευρέως γνωστές στην ευρύτερη περιοχή της Έδεσσας. Η συγκεκριμένη προσπάθεια στόχευε στο να «σπάσει» την καθημερινή ρουτίνα της τάξης, στην ανάπτυξη διαπροσωπικών και συνεργατικών σχέσεων μεταξύ των μελών της τοπικής εκπαιδευτικής κοινότητας, στην ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων σε περιβαλλοντικά θέματα, στη σύνδεση τελικά του σχολείου με την κοινωνία. Οι συμμετέχοντες γνώρισαν ποικίλα στοιχεία του τοπικού πολιτισμού και της παράδοσης. Ενεπλάκησαν στη διαδικασία, εμπλούτισαν τις γνώσεις τους, απέκτησαν νέες εμπειρίες, επικοινωνήσαν και συνεργάστηκαν με έναν πρωτόγνωρο τρόπο. Ενεργοποιήθηκαν, έψαξαν, ανακάλυψαν, «ένιωσαν» τελικά τη σημασία μιας ξεχωριστής και οργανωμένης προσπάθειας.

Εισαγωγικά

Η επιλογή του θέματος έγινε με βασικό κριτήριο την ωφελιμότητα που μπορεί να προκύψει στους συμμετέχοντες από τη συνθετική εμπειρία και γνώση η οποία προέρχεται προσεγγίζοντας και μελετώντας επιμέρους θεματικές περιοχές. Έτσι, το θέμα επιλέχθηκε με κριτήρια την καταλληλότητά του για την ηλικία των μαθητών, την επικαιρότητα, τη δυνατότητα επισκέψεων σε κοντινές περιοχές, την ύπαρξη στοιχείων και βιβλιογραφίας, τον πλούτο του φυσικού τοπίου της Έδεσσας και της ευρύτερης περιοχής, τη διάθεση των μαθητών για φυσική άσκηση που μπορεί να γίνει εφιαλτήριο για τη γνωριμία με τη φύση και τις άγνωστες σ' αυτούς φυσικές δραστηριότητες. Ακόμη, την ύπαρξη στοιχείων της παράδοσης που διατηρούνται στα χωριά της περιοχής, τις δυνατότητες ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού στο Νομό Πέλλας, την άγνοια των μαθητών σχετικά με την ύπαρξη πολλών μορφών εναλλακτικού τουρισμού στην περιοχή μας, που αν γίνουν ευρύτερα γνωστές, θα συμβάλλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της τοπικής οικονομίας και τέλος, την εκδήλωση ενδιαφέροντος από τα παιδιά (Ματσαγγούρας, 2002α). Στόχος του προγράμματος ήταν να γνωρίσουν οι εμπλεκόμενοι την ιστορία του τόπου και τις ομορφιές της περιοχής τους και επίσης να υπάρξει επαφή με την τοπική κοινωνία, να «διδασθούν» να είναι υπεύθυνοι πολίτες που θα προστατεύουν τον πλούτο που έχουν.

Η ταυτότητα της προσπάθειας

Αντικείμενο του προγράμματος ήταν οι εναλλακτικές μορφές τουρισμού (περιηγητικός, αρχαιολογικός, θρησκευτικός, θερμαλιστικός κ.ά.). Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε από το 6^ο Δ.Σ. Έδεσσας, το χρονικό διάστημα Ιανουάριος - Ιούνιος 2004. Υποστηρίχτηκε από το Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Συγχρηματοδοτήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Συμμετείχαν ενενήντα ένας (91) μαθητές της Δ' και Ε' τάξης και έξι (6) εκπαιδευτικοί: τρεις Δάσκαλοι, μια Αγγλικής Φιλολογίας, ένας Φυσικής Αγωγής, μια Μουσικής, οι οποίοι συνεργάστηκαν μεταξύ τους (Σπυροπούλου, 2002).

Μέθοδοι υλοποίησης των δραστηριοτήτων

Για την επίτευξη των στόχων ακολουθήθηκε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα χωρισμένο σε τέσσερις κύριες φάσεις. Συμμετείχε το σύνολο των μαθητών σε όλες τις δραστηριότητες. Εργάστηκαν χωρισμένοι σε ομάδες των 12-15 μαθητών και εναλλάσσονταν κυκλικά στις δραστηριότητες (φωτογραφίες 1. και 2.). Το ξεκίνημα περιελάμβανε έρευνα που έγινε από τους μαθητές και τους υπεύθυνους εκπαιδευτικούς ανάλογα με την ειδικότητα του καθενός. Μέσα στην τάξη αναπτύχθηκαν οι βασικοί άξονες του προγράμματος από τα μέλη της ομάδας και παρουσιάστηκαν στο σύνολο. Για τη σύνθεση και παρουσίαση των πληροφοριών και δραστηριοτήτων χρησιμοποιήθηκε η δημοφιλέστερη μέθοδος μιας περιβαλλοντικής εκπαιδευτικής προσέγγισης στην τυπική εκπαίδευση, η μέθοδος project -σχέδιο εργασίας-, ένας τρόπος ομαδικής εργασίας, όπου συμμετέχουν αποφασιστικά όλα τα μέλη της σχολικής τάξης (<http://www.geocities.com/dsvolou14/ergasies/project.htm>).

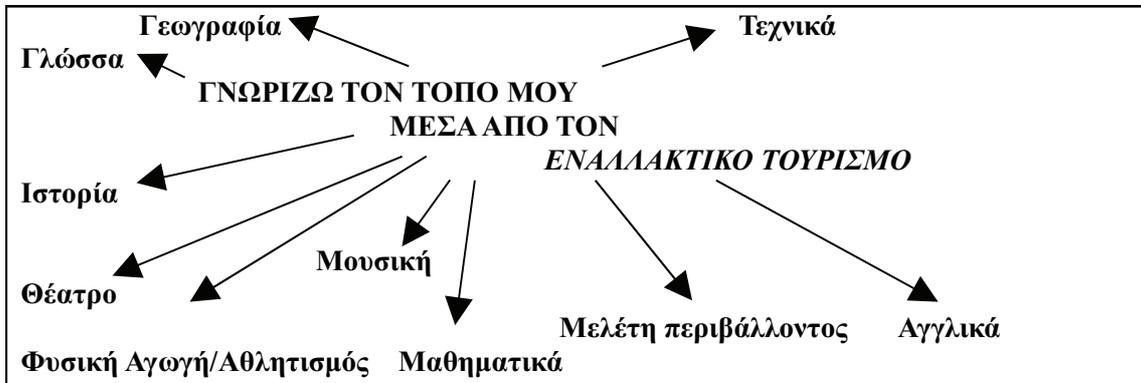
Φωτογραφίες 1. και 2. Οι μαθητές-τριες κατά τη διάρκεια εργασίας σε ομάδες.

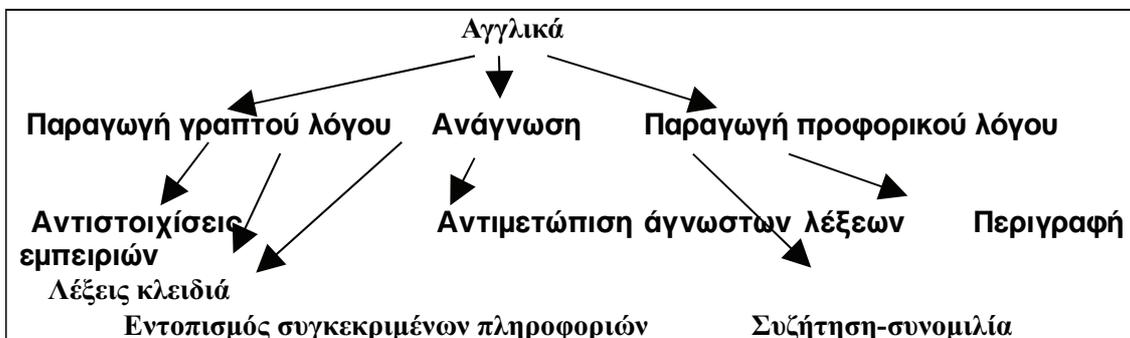
Έγινε παρατήρηση πεδίου και καταγραφή στοιχείων, καθώς και ανάπτυξη των επιμέρους θεμάτων από ειδικούς στο χώρο (δασολόγους, αρχαιολόγους, επαγγελματίες, τοπικούς παράγοντες τουρισμού, αθλητές, προπονητές, μέλη χιονοδρομικού και ορειβατικού συλλόγου κ.ά.). Το αποτέλεσμα ήταν, να προσφερθούν εκπαιδευτικές εμπειρίες, στον κάθε μαθητή χωριστά, ο οποίος βίωσε κάθε δραστηριότητα (Blenkin & Kelly, 1996). Η συνέντευξη λ.χ. με τον ιδιοκτήτη ενός ετοιμόρροπου σπιτιού στο Βαρόσι, ο οποίος περιέγραψε παραστατικά την εποχή που έζησε ως μαθητής δημοτικού, έγινε στην αυλή του σχολείου. Οι μαθητές που τον περιτριγύριζαν, τον άκουσαν με ευλάβεια και θαυμασμό, τον ρώτησαν ξανά και ξανά για το παρελθόν του, πήραν απαντήσεις στις απορίες και τα ερωτήματά τους και ένοιωσαν τελικά πως η διαδικασία της συζήτησης ήταν πολύτιμη και συνάμα εξαιρετικά διασκεδαστική εμπειρία για αυτούς και για τον ίδιο. Μεθοδολογικά, οι μαθητές-τριες, παρατήρησαν και περιέγραψαν εικόνες, τήρησαν προσωπικό ημερολόγιο/σημειωματάριο, συνεργάστηκαν στη σχολική βιβλιοθήκη και τις βιβλιοθήκες ειδικότητων του σχολείου, είχαν μαζί τους μπλοκ ζωγραφικής,

φωτογραφικές και ψηφιακές μηχανές, βιντεοκάμερα, μαγνητόφωνα κλπ. Οι εκπαιδευτικοί, για τις επιμέρους εργασίες μέσα στην τάξη, χρησιμοποίησαν τεχνικές όπως ο καταγισμός ιδεών, ο διάλογος, το παιχνίδι, ο αυτοσχεδιασμός και η κινητική έκφραση, το θεατρικό παιχνίδι, οι ομαδικές και ατομικές κατασκευές, η ζωγραφική κλπ. Συνεπώς, ο ρόλος των εκπαιδευτικών ήταν ενθαρρυντικός, καθοδηγητικός, συντονιστικός και βοηθητικός (Ματσαγγούρας, 2002β). Επιπρόσθετα, οι μαθητές κλήθηκαν να γίνουν «μικροί δημοσιογράφοι», να ασχοληθούν με μικροέρευνες. Δημιουργήθηκε έτσι το κατάλληλο κλίμα για τη διαθεματική προσέγγιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Σχεδιάγραμμα 1.). Στο μάθημα των Αγγλικών λ.χ., οι μαθητές κλήθηκαν να εκφράσουν γεγονότα, συναισθήματα και να περιγράψουν περιοχές και δραστηριότητες μέσα από την ξένη γλώσσα (Σχεδιάγραμμα 2.). Επιδιώχθηκε, οι μαθητές να εργαστούν ομαδοσυνεργατικά, με δεδομένη την άποψη που αποδέχονται σπουδαίοι ερευνητές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, δηλαδή πως «μελλοντικά, οι σημερινοί μαθητές θα βρεθούν συχνά στην ανάγκη να αναζητήσουν, να επεξεργασθούν τις διαθέσιμες πληροφορίες και να αξιοποιήσουν συνθετικά την κατεχόμενη γνώση». Για να διευκολυνθούν σε αυτό, χρησιμοποιήθηκε πλήθος εποπτικού υλικού (βιβλία, σύμπακτοι δίσκοι, βιντεοκάμερα, προβολέας, τουριστικοί οδηγοί, αφίσες, χαρτιά, χρώματα, άμμος κ.ά.). Προσφέρθηκε δηλαδή το κατάλληλο πεδίο ώστε οι μαθητές να εξερευνήσουν το θέμα (Fisher, 1996). Επιπρόσθετα, είχαν την ευκαιρία να διαλέξουν διαφορετικές στρατηγικές και να εμπλακούν στην εκπαιδευτική διαδικασία ενεργά, να ανακαλύψουν και να καλλιεργήσουν τα διαφορετικά είδη ευφυΐας που κατέχει ο καθένας σύμφωνα με τη θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών του H. Gardner (2008) (<http://athena.pi.ac.cy/intelligence.doc>).

Σχεδιάγραμμα 1: Διαθεματική προσέγγιση (μαθήματα αναλυτικού προγράμματος).

Σχεδιάγραμμα 2. Το μάθημα της Αγγλικής γλώσσας.

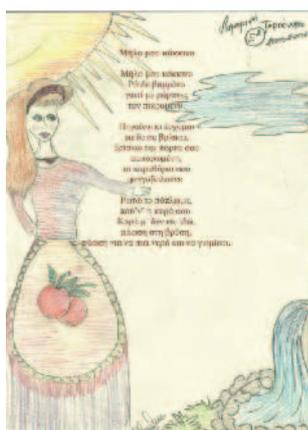

Η ενασχόλησή τους σε ομαδικό αλλά και ατομικό επίπεδο με τις δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν και η αυτονομία που απέκτησαν, αναμένεται να τους βοηθήσει ώστε να ενεργούν στο μέλλον ως αυτόνομοι άνθρωποι εμπλεκόμενοι στις ίδιες ή σε παρόμοιες δραστηριότητες και να συνεχίσουν να εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους για όλη τους τη ζωή (Blenkin & Kelly, 1996).

Εκπαιδευτικές δραστηριότητες

Για την επίτευξη των στόχων που προαναφέρθηκαν πραγματοποιήθηκαν ευχάριστες δραστηριότητες, χωρισμένες σε τέσσερις βασικές θεματικές ενότητες: Α. Το βουνό Βόρας, Β. Ο υγροβιότοπος της λίμνης του Άγρα του Νησιού και των Βρυττών, Γ. Ο αρχαιολογικός χώρος του Λόγγου και η παραδοσιακή συνοικία του Βαροσίου και Δ. Οι θερμές πηγές και οι σπηλιές στο Λουτράκι. Μερικές από τις υπο-ενότητες περιλάμβαναν ενδιαφέρουσες ιστορίες και πληροφορίες από ηλικιωμένους και ειδικούς επιστήμονες σχετικά με την ιστορία και την καθημερινή ζωή των κατοίκων της μοναδικής παραδοσιακής γειτονιάς που σώζεται σήμερα στην Έδεσσα, στοιχεία και πληροφορίες για τον αρχαιολογικό χώρο του Λόγγου και τη Βυζαντινή Εκκλησία της Αναλήψεως και τέλος, μουσική και τραγούδια από ντόπιους τραγουδοποιούς τα οποία κατέγραψαν οι μαθητές (βλ. εικόνα 1.). Η αρχή έγινε στο σχολείο, όταν χωρίστηκαν οι μαθητές-τριες σε ομάδες. Στη συνέχεια, ερεύνησαν στη βιβλιοθήκη του σχολείου, ανακάλυψαν βιβλία σχετικά με το βουνό Βόρας, ένα από τα ψηλότερα και ομορφότερα βουνά της πατρίδας μας (Χιονοδρομικό κέντρο, χ.χ.). Συγκέντρωσαν πληροφορίες, φωτογραφίες και παρακολούθησαν βίντεο. Πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο βουνό, μετά από συνεννόηση με το Χιονοδρομικό Όμιλο Έδεσσας. Γνώρισαν τον όμιλο, το βουνό, μυήθηκαν στα μυστικά της χιονοδρομίας, έκαναν έλκητρο, παρατήρησαν τα φυσικά φαινόμενα, την πανίδα και χλωρίδα του βουνού και της περιοχής. Κατέγραψαν πληροφορίες κατά τη διάρκεια της ενημέρωσης από μέλη του χιονοδρομικού συλλόγου, έβγαλαν φωτογραφίες και βίντεο από τις δραστηριότητες. Μετά την επίσκεψη, παρουσίασαν εργασίες βασισμένες στις εμπειρίες τους (βλ. εικόνα 2.).

Εικόνες 1. και 2. Καταγραφή τραγουδιών και εργασία βασισμένη στις εμπειρίες των μαθητών.

Στη βιβλιοθήκη του σχολείου, ερευνήθηκε η ιστορία του παραδοσιακού οικισμού Βαρόσι και του αρχαιολογικού χώρου του Λόγγου. Συλλέχθηκαν παλιές φωτογραφίες από ηλικιωμένους, παλιές εφημερίδες, περιοδικά, επιστημονικά άρθρα κλπ. Διοργανώθηκε οργανωμένη πεζοπορία στο Βαρόσι και στο Λόγγο. Συμμετείχαν και μαθητές του 3^{ου} Δ.Σ. Αριδαίας. Οικοδεσπότης και

ξεναγός το 6^ο Δ. Σχ. Έδεσσας. Τα παιδιά έβγαλαν φωτογραφίες, βιντεοσκόπησαν και ζωγράρισαν τοπία που τους προξένησαν ενδιαφέρον. Μετά την «ανακάλυψη» της Αρχαίας Έδεσσας στην περιοχή του κάμπου, κάτω από τη σύγχρονη πόλη με τη βοήθεια αρχαιολόγου, επισκέφθηκαν τον Υδροβιότοπο Άγρα-Βρυττών-Νησιού (φωτογραφίες 3. και 4.). Έγινε παρατήρηση πουλιών από το ειδικό κέντρο που υπάρχει και λήψη φωτογραφιών. Επιστρέφοντας στο σχολείο, τις επόμενες μέρες ασχολήθηκαν με την καταγραφή των όσων βίωσαν και την παρουσίαση αυτών. Παράλληλα με τις δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν, ξεκίνησε η έρευνα για τις ιαματικές πηγές στο Λουτράκι Αλμωπίας και τον ποταμό Αλμωπαίο. Ακολούθησε η γνωριμία με τις ομορφιές της ευρύτερης περιοχής.

Φωτογραφίες 3. και 4. Οι μαθητές-τριες κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων.

Τα παιδιά είδαν τις φυσικές θερμές ιαματικές πηγές, τη σπηλιά και τον ποταμό. Συζήτησαν με ντόπιους κατοίκους, έμαθαν πληροφορίες για τη ζωή τους, μιμήθηκαν τα ζώα που ζούσαν και ζουν, τη μορφολογία του εδάφους, τις καλλιέργειες, το επάγγελμά τους, είδαν παλιές φωτογραφίες με ντόπιους κατοίκους και τοπικές φορεσιές.

Αποτελέσματα

Μετά την επιστροφή στο σχολείο, στο μάθημα της Φυσικής Αγωγής, αναλύθηκαν και προσεγγίστηκαν η πεζοπορία, ο προσανατολισμός και έγινε επίδειξη και μίμηση κινήσεων ζώων. Συγκεντρώθηκε το υλικό και έγινε η παρουσίασή του στο σύνολό του. Εκδόθηκε έντυπο με τις δραστηριότητες, τις πληροφορίες, τις φωτογραφίες και μέρος από τις εργασίες των μαθητών. Λειτουργήσε έκθεση και δημοσιοποιήθηκαν τα αποτελέσματα του προγράμματος στους χώρους του σχολείου. Δημιουργήθηκε σύμπακτος δίσκος με το υλικό του σχεδίου, δόθηκαν για καταχώρηση, στην επίσημη ιστοσελίδα του σχολείου και του Δήμου Έδεσσας, οι δράσεις που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος και τέλος, διοργανώθηκε ημερίδα ενημέρωσης της τοπικής κοινωνίας σε συνεργασία με τη Δημοτική Επιχείρηση «Καταρράκτες». Αποφασίστηκε επίσης να παρουσιαστεί θεατρικό δρώμενο το οποίο βασίστηκε σε πραγματικές ιστορίες από το ταξίδι και την επίσκεψη στο βουνό. Στη θεατρική ομάδα συμμετείχαν μαθητές των δύο τελευταίων τάξεων του σχολείου οι οποίοι προετοιμάστηκαν στην αίθουσα πολλαπλών χρήσεων του σχολείου, αφιερώνοντας πολύ από τον ελεύθερό τους χρόνο. Τέλος, το πρόγραμμα και οι δράσεις του κοινοποιήθηκαν στο κοινό της πόλης, σε στελέχη και μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας στις αρχές Ιουνίου. Υπήρξαν ανακοινώσεις και δημοσιεύσεις στον τοπικό τύπο (Εφημερίδες Έδεσσαϊκή, Πρωινή) και στο ραδιόφωνο της πόλης (Διαδημοτικό ραδιόφωνο Πέλλας). Τα παιδιά, παρουσίασαν όσα βίωσαν εμπλεκόμενοι στις δραστηριότητες του προγράμματος και τη θεατρική παράσταση στο κινηματοθέατρο «Μ. Αλέξανδρος» της πόλης. Παράλληλα, λειτουργήσε έκθεση με τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων στον ίδιο χώρο (εργασίες, φωτογραφίες, εικαστικά, αντικείμενα κ. ά.) και

προβλήθηκε βίντεο με τις δραστηριότητες μαθητών και εκπαιδευτικών. Κατόπιν, η έκθεση μεταφέρθηκε στο διάδρομο του σχολείου όπου λειτούργησε μέχρι το τέλος του σχολικού έτους σε πρώτη φάση και για μεγάλο διάστημα στην αρχή του επόμενου, ώστε να αποτελέσει έναυσμα για ξεκίνημα παρόμοιων πρωτοβουλιών.

Μέθοδοι αξιολόγησης

Η αξιολόγηση του όλου προγράμματος έγινε από τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές. Χρησιμοποιήθηκαν τρεις τύποι αξιολόγησης. 1. Η αρχική: Διερευνήθηκε το επίπεδο των αρχικών γνώσεων των μαθητών και εκπαιδευτικών για να προσαρμοστεί καλύτερα το πλαίσιο στοχοθεσίας και η επιλογή του περιεχομένου του σχεδίου εργασίας. 2. Η Ενδιάμεση-διαμορφωτική: όπου έγιναν συζητήσεις, ανταλλάχθηκαν απόψεις, υπήρξε αλλαγή σχεδίου λόγω λ.χ. του άστατου καιρού. Καθώς «έρρεαν» οι δραστηριότητες, συζητήθηκαν οι δυσκολίες που προέκυψαν και οι πιθανές διαφοροποιήσεις που έπρεπε να γίνουν αναφορικά με την τήρηση του χρονοδιαγράμματος. Κάποιοι στόχοι που είχαν τεθεί και θεωρήθηκε ανέφικτο να πραγματοποιηθούν μέσα στα χρονικά πλαίσια που υπολείπονταν εγκαταλείφθηκαν. 3. Η τελική: πραγματοποιήθηκε με βάση τη συμμετοχή και την ευχαρίστηση των μαθητών, των εκπαιδευτικών και των γονέων και τον αντίκτυπο που είχε όλη η προσπάθεια στην κοινωνία της Έδεσσας. Εργαλείο συγκέντρωσης δεδομένων το ερωτηματολόγιο (Πίνακας 1.), λόγω της χρονικής οικονομίας, της παρακίνησης και αποτελεσματικότητας που προσέφερε (Cohen & Manion, 1994).

Πίνακας 1. Αποκωδικοποίηση των απαντήσεων από τα ερωτηματολόγια. Απάντησαν 84 μαθητές (αγόρια 39 και κορίτσια 45).

- Σημείωσε ποιες δραστηριότητες σου άρεσαν; -επέλεξε όσες θεωρείς ότι ισχύουν-		
Αγόρια	Κορίτσια	Σύνολο
Χιονοδρομία 29	Χιονοδρομία 32	61 επιλογές (από τους 84)
Παρατήρηση Πουλιών 17	Παρατήρηση Πουλιών 30	47
Πεζοπορία 16	Πεζοπορία 28	44
Θερμά λουτρά 27	Θερμά λουτρά 36	63
Καμία 1	Καμία 0	1
- Ποια μαθήματα θεωρείς ότι ενεπλάκησαν στις δραστηριότητες που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του προγράμματος -επέλεξε όσες θεωρείς ότι ισχύουν-		
Γεωγραφία 20	Γεωγραφία 26	46 επιλογές (από τους 84)
Μελέτη Περιβάλλοντος 30	Μελέτη Περιβάλλοντος 38	68
Ιστορία 27	Ιστορία 30	57
Φυσική Αγωγή 20	Φυσική Αγωγή 23	43
Γλώσσα (Ελληνικά) 7	Γλώσσα (Ελληνικά) 7	14
Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά) 5	Ξένη Γλώσσα (Αγγλικά) 0	5
Μαθηματικά 1	Μαθηματικά	1
- Θα θέλατε να ξαναπάτε στις περιοχές που επισκεφθήκατε συνοδευόμενοι από τους γονείς σας αυτήν τη φορά;		
Ναι 39	Ναι 43	82
Όχι 0	Όχι 2	2
- Θα θέλατε να ξαναπάτε στις περιοχές που επισκεφθήκατε συνοδευόμενοι από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;		
Ναι 38	Ναι 43	81
Όχι 1	Όχι 2	3

- Ποιό μέρος θα σου μείνει αζέχαστο; -επέλεξε όσες επιλογές θεωρείς ότι ισχύουν.-		
Λουτράκι 19	Λουτράκι 33	52 επιλογές (από τους 84)
Βόρας 16	Βόρας 22	38
Λόγγος 8	Λόγγος 15	23
Βαρόσι 5	Βαρόσι 10	15
Υγροβιότοπος 2	Υγροβιότοπος 9	11
- Σου αρέσει πλέον να μαθαίνεις μέσα στην τάξη, έξω από την τάξη ή και στα δύο;		
Μέσα στην τάξη 4	Μέσα στην τάξη 4	8
Έξω από την τάξη 33	Έξω από την τάξη 38	71
Και με τα δύο 2	Και με τα δύο 3	5
- Αν είχες να διαλέξεις ανάμεσα στο να βλέπεις τηλεόραση στο σπίτι σου και από την άλλη να συμμετέχεις σε μια μορφή εναλλακτικού τουρισμού, τι θα διάλεγες;		
Τηλεόραση 2	Τηλεόραση 0	2
Εναλλακτικός τουρισμός 37	Εναλλακτικός τουρισμός 45	82

Συμπεράσματα και αντίκτυπος στην τοπική κοινωνία

Η υλοποίηση του προγράμματος έδωσε την ευκαιρία στους συμμετέχοντες να «ξεφύγουν» από τη δασκαλοκεντρική διδασκαλία και τον παραδοσιακό τρόπο προσέγγισης της γνώσης που κυριαρχεί στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα (Αλαχιώτης, 2002). Μαθητές και εκπαιδευτικοί, αφού γνώρισαν πρώτα οι ίδιοι, διαδύσανε στη συνέχεια στους γονείς και την τοπική κοινωνία, τους τρόπους εναλλακτικού τουρισμού που προσφέρονται στην ευρύτερη περιοχή της Έδεσσας, οι οποίες ενεργοποιούν όλο και περισσότερους ανθρώπους και τους παρακινούν να ασχοληθούν με δραστηριότητες κοντά στη φύση. Οι μαθητές εμπλούτισαν το λεξιλόγιό τους με καινούργιες λέξεις και εκφράσεις, ασκήθηκαν στη δημιουργία γραπτών κειμένων και επιστολών, καλλιέργησαν την ικανότητα ανάλυσης και σχολιασμού εικόνων, φράσεων, τραγουδιών, εξοικειώθηκαν με τη διαδικασία έρευνας, άντλησης στοιχείων και πληροφοριών αλλά και με τον τρόπο αξιοποίησής των, βελτιώθηκαν στον προφορικό λόγο και τη διαλογική συζήτηση (μέσα από την ανταλλαγή απόψεων, τις συνεντεύξεις, την παρουσίαση, κ.ά.). Υπήρξαν όμως και δυσκολίες. Σαν τέτοιες αναφέρονται η μικρή διάρκεια προγράμματος, που «πίεσε» σωματικά και ψυχικά κάποιους από τους συμμετέχοντες, η δυσκολία πρόσβασης στο Βαρόσι, οι κίνδυνοι που «κρύβονταν» στα ετοιμόρροπα αρχοντικά. Οι γονείς φοβήθηκαν και ανησύχησαν λόγω των μετακινήσεων που πραγματοποιήθηκαν (μετακίνηση στο χιονοδρομικό, στα λουτρά και το σπήλαιο, στον υγροβιότοπο του Άγρα, στην περιοχή «Λόγγος», κλπ.). Παρόλα αυτά, τα παιδιά τους έγιναν διαφημιστές αυτών των δραστηριοτήτων. Το πρόγραμμα και το τελικό προϊόν που παράχθηκε, «ταξίδεψαν» πέρα από την Έδεσσα. Κοινοποιήθηκαν στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου και τους αρμόδιους φορείς. Χρησιμοποιείται πλέον ως τράπεζα πληροφοριών για όσους συναδέλφους θέλουν να ασχοληθούν με παρόμοια προγράμματα (Γαλανοπούλου, 2002). Συμπερασματικά, φάνηκε πως οι εκπαιδευτικοί της περιφέρειας, εάν τολμήσουν, μπορούν να καταφέρουν κάτι νέο και καινοτόμο, σε ένα σχολείο που «αξίζει» να είναι ελκυστικό για τα μέλη του (Αλαχιώτης, 2002).

Βιβλιογραφία

Αλαχιώτης, Σ. (2002). Για ένα σύγχρονο εκπαιδευτικό σύστημα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. 7, σ. 7-18.

Γαλανοπούλου, Α. (2002). Διαθεματική προσέγγιση της γνώσης και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. 7, σ. 230-238.

Cohen, L. & Manion, L. (1994). Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής έρευνας, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα.

Θεωρία των πολλαπλών ευφυϊών του H. Gardner (2008). Ανασύρθηκε στις 15-11-2008, από το <http://athena.pi.ac.cy/intelligence.doc>. _

Ματσαγγούρας, Ηλ. (2002α). Διεπιστημονικότητα, διαθεματικότητα και ενιαιοποίηση στα Προγράμματα Σπουδών: Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. 7, σ. 19-36

Ματσαγγούρας, Ηλ., (2002β). Ευέλικτη Ζώνη Διαθεματικών Προσεγγίσεων: Μια εκπαιδευτική καινοτομία που αλλάζει το σχολείο, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. 6, σ. 15-30.

Σπυροπούλου, Δ. (2002). Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης: Καιρός και Κλίμα-Προστασία της ατμόσφαιρας, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, τ. 6, σ. 160-171.

Σχέδιο εργασίας -project- (2006). Ανασύρθηκε στις 05-09-2008 από το <http://www.geocities.com/dsvolou14/ergasies/project.htm>

Χιονοδρομικό κέντρο, (χ.χ.). Τμήμα τουρισμού, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ν. Πέλλας.

Blenkin G. & Kelly A.V. (1996). Early Childhood Education, London: Paul Chapman Publishing Ltd

Fisher J. (1996). *Starting from the Child?*, England: Open University Press.